

llés, el lligam del poeta amb Ausiàs March i la vila de Beniarjó, el Perelló —«al cor mateix de l'antiga sucronense»— com a escenari d'escriptura de *Mural del País Valencià*, i Benimodo com a lloc de retir i de pau de la família Estellés-Lorente en els cruels anys de l'anomenada Transició. El llibre es tanca amb un capítol-epíleg en què la veu d'Alabajos torna a emergir i retorna als Sopars Estellés i al poeta com a figura pública que recorregué el País Valencià, si més no poèticament, per a espargir un clam d'esperança i futur per al territori.

Aquesta biografia, doncs, de lectura amable i plaent, pretén facilitar el coneixement d'una de les personalitats clau del País Valencià contemporani. El llibre resulta ser un complement idoni per a joves i públic general que s'ha acostat a l'obra del poeta, potser des de l'àmbit escolar o cultural, i, contagiats per la curiositat, vol saber-ne més. No es tracta, per tant, d'un assaig científic ni acadèmic sinó d'una obra de divulgació amb intenció generalista i amb un estil transparent i entenedor.

TODÓ, Joan: *La verda és porta. Vida i opinions de Joaquim Soler i Ferret*, Barcelona: Godall Edicions, 2021, «Narrativa» 21.

MARIA DASCÀ

Universitat Pompeu Fabra

maria.dasca@upf.edu

L'escriptor Joan Todó publicà, el 2021, un llibre difícilment classificable, amb un títol sintàcticament impossible (*La verda és porta*) i un subtítol que estableix un joc intertextual amb la novel·la més coneguda de Laurence Sterne (*Vida i opinions de Tristram Shandy*). Aquesta doble presentació es pot relacionar amb l'estructura bipartida del volum, que comprèn dues parts: «Realitat» i «Ficció», seguides d'una secció d'agraïments i una bibliografia. A «Realitat» Todó s'imagina els últims moments de la vida de l'escriptor objecte d'estudi, Quim Soler i Ferret (1940-1993). El seu desdoblament ficcional, Miquel Ros, és un home de mitjana edat, que pateix càncer de ronyó i, des del llit de l'hospital, recorda episodis de la seva infantesa i joventut. A través d'aquest apartat, que es desenvolupa com si fos una ficció escrita per Soler i Ferret, Todó recorda que qualsevol personatge no és res més que llenguatge, una construcció ficcional. En la segona part, «Ficció», s'explica la trajectòria de l'escriptor Soler i Ferret, a través de la lectura de la seva obra literària (inèdita i publicada), els seus dietaris i una selecció d'articles i guions radiofònics. El títol del llibre *La verda és porta* és una síntesi de la poètica soleriana, que es postula contra el precepte de naturalitat estilística que defensava Josep Pla, segons el qual s'ha de respectar l'ordre sintàctic natural (subjecte, verb i predicat). Tot i que el plantejament d'aquest apartat sembla respondre al d'un estudi literari (combina la lectura dels textos amb l'anàlisi documentada del con-

text cultural), la no-referenciació de les fonts bibliogràfiques el situa dins un terreny ambigu, més pròxim a l'assaig o al relat de no-ficció. El predomini, en ambdues parts, d'un jo narrador —que s'adreça, en diverses ocasions, a la Lectora (nom amb el qual identifica el destinatari del llibre), introdueix digressions de caràcter metaficcional i presenta desordenadament la informació biogràfica (vegeu, per exemple, la p. 496)— subratlla la naturalesa «creativa» de la biografia, que en la contracoberta és presentada com una possible «fantasia del seu biògraf».

Centrat en un escriptor poc conegut, que tingué un protagonisme notori en el sistema literari català dels anys vuitanta, el llibre de Joan Todó qüestiona la frontera entre la realitat i la ficció tot discutint el procés de creació, i situant-lo més enllà del «visible», a l'altra cara del mirall. Inspirant-se en la poètica de Soler, el narrador insisteix en els efectes que provoca el relat en la Lectora. Al llarg de les primeres 200 pàgines del llibre Todó s'imagina diverses situacions que viu Miquel Ros abans de morir: les converses amb els doctors, Salom i Trenc, la xerameca de les dones de fer feines o les partides d'escacs amb Marcellí, el seu company d'habitació. La quotidianitat hospitalària és alterada per escenes fantàstiques: un nan l'obliga a sortir del llit i a entrar a un túnel; un metge l'insta a escriure textos narratius que amaguin missatges en clau; en una festa apareixen éssers fluctuants que adopten formes diferents. El relat adopta alguns dels elements que la crítica destacà de l'obra de Soler: l'ús de jocs de paraules («Tot és un desori, un desgavell, un desfici, una desfeta descendents envers el desordre desesmat, un desfici»), referències culturals tergiversades (Jean-Sol Partre i Simone de Bovouard, *Caralls cap a la llosca, Remullada al sífo*), complots i escenes fantàstiques (l'orgia al menjador de l'hospital, p. 49-52, o l'espectacle sadomasoquista, p. 136-140), i la introducció de diàlegs humorístics basats en sense sentits (p. 176-177).

A partir de la pàgina 213 s'inicia la biografia de Soler, un autor que, tot i tenir escrit el primer llibre el 1972, no arribarà a donar-se a conèixer públicament fins al 1979, i no adquirirà un cert reconeixement fins als anys vuitanta, quan guanya els premis Ciutat de Palma (1982) i Prudenci Bertrana (1984) amb *Una furtiva llàgrima* i *Cambra de bany*, el seu únic èxit de vendes. Paral·lelament, participa en jurats de diversos premis literaris i incideix en bona part dels debats culturals del moment, sobre el model de català literari, la novel·la de gènere, la professionalització de l'escriptor o la defensa d'una literatura imaginativa, hereva de Pedroló, Calders o Peruchó. El retrat es desplega a través de tres grans eixos: 1) la relació, d'una banda, amb Àlvar Valls (que li feu de corrector) i Josep Albanell i, de l'altra, amb els col·lectius Trencavel i Ofèlia Dracs, 2) la participació, a partir de 1979, en nombroses iniciatives de professionalització i sindicalització dels escriptors catalans (com el PEN Català i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana), i 3) les col·laboracions a la premsa satírica (a *El Be Negre*, *Amb potes rosses*, *El Triangle*, *El Drall* i *La Pansa*), publicacions polítiques (*Lluïta*, del PSAN, i *Treball*, vinculat al PSUC), la premsa generalista (*Avui*, *El Punt*) i el seu paper com a conductor del programa *La porta dels somnis* de Catalunya Ràdio. L'anàlisi dels materials

conservats al «Centre Quim Soler, la literatura i el vi», les entrevistes a diversos testimonis de l'època i la recerca hemerogràfica permet de posar en relació l'obra de Soler amb iniciatives culturals com el Congrés de Cultura Catalana (1975), el Premi de la Llufa de Llautó (1979) o la publicació de *Deu pometes té el pomer* (Premi La Sonrisa Vertical, 1979). També la situa en el marc de la renovació literària del setanta i vuitanta, molt condicionada per l'aparició de Terenci Moix i Montserrat Roig, primer, i la reaparició de Pedroló i de Perucho, després, i el predomini, durant la Restauració borbònica, d'una literatura *middle-brow* (p. 451).

L'estudi-assaig-obra de no-ficció de Todó aprofundeix en la vida i les opinions d'un «autor de culte sense culte» (p. 453), que escriu de manera desgavellada, onírica, amb obres sense principi ni final, hereves de la modernitat de Laurence Sterne, James Joyce, Boris Vian i el Nouveau Roman, entre d'altres. El llibre explica la gestació i la recepció de l'obra soleriana, tot tenint en compte el decalatge entre la data d'escriptura i la de la publicació, i incidint en el paper dels premis i dels debats culturals en la seva projecció pública. En conjunt, ofereix una reflexió original i ben documentada sobre les tensions entre la literatura experimental i la cultura de la normalització, les discussions sobre el model de novel·la i el desencís que suposà la Transició per a l'esquerra independentista.

AGUILAR MIRÓ, Estel: *Llengua i Literatura Catalanes a la Catalunya del Nord (1883-1941)*, València, Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, PAM, 2024; «Biblioteca Sanchis Guarner» 102.

NÚRIA CAMPS-CASALS

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
 nuria.camps1@uvic.cat

Qui llegeixi el volum *Llengua i Literatura Catalanes a la Catalunya del Nord (1883-1941)* d'Estel Aguilar Miró podrà constatar, sense marge de dubte, que es tracta d'una publicació de referència que posa ordre a un tema que, tot i que s'ha tractat en moltes ocasions, s'ha estudiat de forma fragmentària i des d'una mirada tangencial, tenint en compte que la temàtica que ens ocupa s'ha abordat sovint com a context per a d'altres recerques i no com a objecte d'estudi central. Per tant, doncs, es converteix en un volum cabdal que, a més de, com dèiem, posar en valor la importància de la llengua catalana septentrional i la seva literatura, serà de gran ajuda per a tots aquells investigadors que vulguin entendre l'evolució del català que es parla entre les Corberes i les Alberes i de les manifestacions literàries en català que hi van néixer i hi puguin estar vinculades.

La situació actual del català septentrional és, no cal dir-ho, complexa. Ja el 2009 Joan Peytaví constatava que el català septentrional es trobava en un final de